

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ MARIJAMPOLĖS PATAISOS NAMUS

2020-06-10 Nr. 4D-2020/1-543
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2020 m. balandžio 27 d. gavo X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundą (toliau vadinama ir – Skundas) dėl Marijampolės pataisos namų (toliau vadinama ir – MPN) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nesuteikiant Pareiškėjo poreikių atitinkančios psichologinės pagalbos.

2. Skunde, be kitų aplinkybių, nurodoma:

2.1. „Š. m. sausio 13 d. kreipiausi į Marijampolės pataisos namų administraciją dėl individualios psichologinės pagalbos, kuri man yra svarbiai reikalinga, kadangi esu linkęs į savižudybę. Bet Marijampolės pataisos namų administracija atsisakė man teikti individualias konsultacijas [...]“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. „2020-03-12 kreipiausi su skundu į Kalėjų departamentą prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau KD) dėl MPN atsakymo 2020-01-31 Nr. 20/07-112 [...]. KD pateikdamas atsakymą 2020-03 26 Nr. 2S-1052 pateikė MPN rekomendaciją [...] kad būtų teikiama individuali psichologinė neterminuota pagalba. Bet praėjus jau visam mėnesiui, MPN nereagavo į rekomendaciją [...]“

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2020 m. balandžio 30 d. raštu Nr. 4D-2020/1-543/3D-1187 kreipėsi į MPN, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2020 m. gegužės 15 d. Seimo kontrolierius gavo MPN 2020 m. gegužės 12 d. raštą Nr. 9/07-5883.

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

4.1. „Pareiškėjas atvykus į pataisos namus buvo konsultuotas psichologo. Konsultacijos metu buvo atliktas pirminis nuteistojo įvertinimas, užpildytas suicidinės rizikos įvertinimo klausimynas [...]. Pokalbio metu emocijos buvo stabilios, nuotaikos fonas ramus, reikšmingų streso požymių nepastebėta [...]. Poreikio psichologinei pagalbai nebuvo“;

4.2. „2020-01-09 d. buvo konsultuotas psichologo [...]. 2020-04-27 buvo konsultuotas psichologo [...]. Nuo 2020-01-22 iki 2020-03-18 d. 1 k. savaitėje dalyvavo programoje „Kitoks“ [...]. Grupinės programos „Kitoks“ metu vyksta užsiėmimai uždaroje grupėje, viso 10 užsiėmimų“;

4.3. „Nors nuteistasis [...] kiekvieną savaitę dalyvavo programoje „Kitoks“ [...], kurią vedė

jo būrį kuruojanti psichologė ir su psichologe grupiniuose užsiėmimuose susitikdavo 1 kartą per savaitę, tačiau individualioms konsultacijoms viso šio laikotarpio eigoje nuteistasis kreipėsis nebuvo, nors po kiekvieno užsiėmimo esant poreikiui visuomet yra suteikiama galimybė konsultuotis individualiai [...].“

5. Seimo kontrolierius 2020 m. balandžio 30 d. raštu Nr. 4D-2020/1-543/3D-1186 kreipėsi į Kalėjimų departamentą prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau vadinama ir – KD, Kalėjimų departamentas) prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2020 m. gegužės 13 d. Seimo kontrolierius gavo KD 2020 m. gegužės 13 d. raštą Nr. 1S-1156.

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

„Kalėjimų departamente 2020-03-12 buvo gautas nuteistojo X skundas [...]. 2020-03-26 raštu Nr. 2S-1052 Kalėjimų departamentas pateikė nuteistajam [...] atsakymą į jo skundą ir iš esmės išnagrinėjo jo skundžiamo atsakymo pagrįstumą [...]. Jau minėtame Kalėjimų departamento [...] rašte [...] buvo pateikta tokio turinio rekomendacija: „Atsižvelgdami į Jūsų skunde išdėstytus nusiskundimus, prašome Marijampolės pataisos namų direktorių atsižvelgti į nuteistojo X prašymą dėl psichologinės pagalbos teikimo, objektyviai įvertinti individualios psichologinės pagalbos teikimo poreikį, ir, atsižvelgiant į galimybes, teikti nuteistajam individualias psichologines konsultacijas“. [...] Kalėjimų departamentas papildomai dėl pateiktos rekomendacijos įgyvendinimo į Marijampolės pataisos namus nesikreipė, kadangi psichologinių paslaugų prieinamumas nuteistajam buvo užtikrintas dalyvavimo [...] programoje metu, kur dalyviai nuolatos informuojami apie galimybę individualiai konsultuotis po kiekvieno programos užsiėmimo. *Per visą dalyvavimo programoje laiką nuteistasis [...] poreikio individualiai psichologinei konsultacijai neišreiškė. Tokio poreikio jis neišreiškė ir individualių pokalbių su Resocializacijos skyriaus specialistu, kuruojančiu nuteistųjų, kuriame bausmę atlieka X, būrį, metu, nors bendravo su juo 2020-03-16, 2020-03-20, 2020-04-08, 2020-04-16 ir 2020-04-23, kai pasirašė už įteiktus užregistravimui ir išsiuntimui įvairioms valstybės institucijoms adresuotus kreipimusis, taip pat 2020-03-20, 2020-03-31, 2020-04-10, 2020-04-20 ir 2020-05-06, kai jam buvo įteikti registruoti laišakai. Norime pažymėti, kad jau minėtame Kalėjimų departamento [...] rašte [...], be kita ko, buvo pažymėta, kad psichologinės paramos ir / ar pagalbos gavėjas turi pats inicijuoti terapinius susitikimus su specialistu, adekvačiai identifikuodamas poreikį ir lūkesčius. Taigi, nuteistajam neabejotinai buvo žinoma, kad dėl psichologinės pagalbos gavimo jis turi kreiptis įstaigoje nustatyta tvarka.“*

Tyrimui reikšmingi teisės aktai

6. Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2006 m. sausio 11 d. priimtos rekomendacijos šalims narėms Nr. (2006)2 „Dėl Europos kalinimo taisyklių“:

103.5 punktas – „Nuteistų kalinių režimas taip pat gali numatyti socialinį darbą, medicininį aptarnavimą ir psichologinę pagalbą.“

7. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso:

1 straipsnis „Bausmių vykdymo įstatymų paskirtis“ – „1. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo įstatymai nustato bausmių vykdymo ir atlikimo tvarką, sąlygas ir principus. 2. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo įstatymų paskirtis – nustatyti tokią bausmės vykdymo tvarką, kad atlikęs bausmę nuteistasis savo gyvenimo tikslų siektų teisėtais būdais ir priemonėmis. [...]“;

111 straipsnis Nuteistųjų, kuriems paskirtas laisvės atėmimas, pataisos priemonės – „Nuteistųjų, kuriems paskirtas laisvės atėmimas, pataisos priemonės yra šios: laisvės atėmimo režimas, nuteistųjų darbas, socialinė rehabilitacija, bendrasis ugdymas ir profesinis mokymas“;

136 straipsnis „Socialinės rehabilitacijos organizavimas“ – „1. Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų socialinę rehabilitaciją organizuoja Kalėjimų departamentas, įgyvendina pataisos įstaigų administracijos, įtraukdamos į šią veiklą valstybės ir savivaldybių institucijas ir

įstaigas, organizacijas, asociacijas, religines bendruomenes ir bendrijas, kitus juridinius asmenis ar jų padalinius ir savanorius. [...]“;

137 straipsnis „Socialinės rehabilitacijos tikslai, veiksmai ir priemonės“ – „1. Nuteistųjų socialinė rehabilitacija grindžiama nuteistųjų nusikalstamo elgesio rizikos valdymu ir atkuriamojo teisingumo įgyvendinimu. 2. Nuteistųjų socialinės rehabilitacijos tikslai: 1) mažinti nuteistųjų nusikalstamo elgesio riziką; 2) motyvuoti nuteistuosius ir ugdyti jų gebėjimus socialiai reabilituotis, taip pat savo gyvenimo tikslų siekti teisėtais būdais ir priemonėmis; 3) užtikrinti nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimą, nukentėjusio asmens ir nuteistojo sutaikinimą. 3. Nuteistųjų socialinės rehabilitacijos veiksmai: 1) nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas; 2) kriminogeninių veiksnių nustatymas; 3) priemonių, kuriomis šalinami kintamieji kriminogeniniai veiksniai, nustatymas ir įgyvendinimas. 4. Nuteistųjų socialinės rehabilitacijos metu įgyvendinamos Kalėjimų departamento direktoriaus akredituotos elgesio pataisos programos, taikomos nuteistųjų socialinių įgūdžių lavinimo ir pozityvaus užimtumo priemonės, **teikiama pagalba nuteistiesiems sprendžiant asmenines ir socialines problemas, psichologinė pagalba, atliekama individuali ar grupinė psichologinė terapija**, taikomos paskatinimo priemonės ir nuobaudos, taip pat kitos priemonės, kurių įgyvendinimas padėtų nuteistiesiems socialiai reabilituotis.[...]“

Tyrimo išvados

8. Pareiškėjas teigia, kad MPN jam nebuvo suteikta jo poreikius atitinkanti psichologinė pagalba – individualios psichologo konsultacijos.

9. Seimo kontrolierius ne kartą savo darbo praktikoje yra konstatavęs, kad įkalinimas visada susijęs su tam tikrais praradimais, kurie yra laisvės atėmimo rezultatas. Patekę į įkalinimo įstaigą nuteistieji dažniausiai praranda darbą, gyvenamąją vietą ir dažnai nutraukia šeimyninius ryšius. Dėl šių praradimų laisvės atėmimo metu asmeniui, išėjusiam į laisvę, yra sudėtinga prisitaikyti visuomenėje. Siekiant sušvelninti neigiamą įkalinimo poveikį, bausmių vykdymas yra nukreiptas į jo socialinę rehabilitaciją, t. y., į tai, kad atlikęs bausmę nuteistasis savo gyvenimo tikslų siektų teisėtais būdais ir priemonėmis.

Nuteistųjų socialinės rehabilitacijos metu įgyvendinamos Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus akredituotos elgesio pataisos programos, taikomos nuteistųjų socialinių įgūdžių lavinimo ir pozityvaus užimtumo priemonės, **teikiama pagalba nuteistiesiems sprendžiant asmenines ir socialines problemas, psichologinė pagalba, atliekama individuali ar grupinė psichologinė terapija**, taikomos paskatinimo priemonės ir nuobaudos, taip pat kitos priemonės, kurių įgyvendinimas padėtų nuteistiesiems socialiai reabilituotis (šios pažymos 7 punktas).

Taigi pagal nustatytą teisinį reglamentavimą (šios pažymos 6, 7 punktai) nuteistiesiems turi būti sudarytos sąlygos gauti psichologo pagalbą. Pareiga užtikrinti šios teisės įgyvendinimą tenka laisvės atėmimo vietų (nagrinėjamu atveju – MPN) pareigūnams.

10. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad galimybė susitikti su psichologu Pareiškėjui buvo sudaryta iš karto atvykus į MPN; taip pat psichologo konsultacija Pareiškėjui buvo suteikta 2020 m. sausio 9 d.; nuo 2020 m. sausio 22 d. iki 2020 m. kovo 18 d. Pareiškėjas vieną kartą per savaitę dalyvavo psichologės vedamuose grupinės programos „Kitoks“ susitikimuose, po kurių jis turėjo galimybę su psichologe susitikti ir bendrauti kitiems asmenims nedalyvaujant.

2020 m. kovo 12 d. Pareiškėjas kreipėsi į KD dėl MPN pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nesudarant jam sąlygų gauti individualią psichologinę pagalbą. KD pareigūnai, išnagrinėję gautą skundą, nustatė, kad MPN Pareiškėjui buvo užtikrintas psichologinės pagalbos prieinamumas, t. y., nuo 2020 m. sausio 22 d. iki 2020 m. kovo 18 d., pasibaigus grupinės programos „Kitoks“ susitikimams, kurie vyko vieną kartą per savaitę, Pareiškėjas turėjo galimybę su psichologe susitikti

ir bendrauti kitiems asmenims nedalyvaujant. Nepaisant to, KD MPN direktoriui rekomendavo ir toliau pagal galimybes ir poreikį teikti Pareiškėjui individualią psichologinę pagalbą. Apie šį sprendimą ir rekomendaciją Pareiškėjas buvo informuotas 2020 m. kovo 26 d. KD raštu. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame rašte KD paaiškino Pareiškėjui, jog ateityje norėdamas susitikti su MPN psichologu kitiems asmenims nedalyvaujant jis turi savarankiškai kreiptis į MPN pareigūnus.

Iš bylos medžiagos nustatyta, kad individuali psichologinė pagalba Pareiškėjui buvo teikiama ir 2020 m. balandžio 27 d., t. y., MPN pareigūnai įvykdė 2020 m. kovo 26 d. KD rašte nurodytą rekomendaciją. Duomenų apie tai, kad po 2020 m. balandžio 27 d. Pareiškėjas būtų kreipęsis dėl individualios psichologinės pagalbos teikimo (šios pažymos 5 punktas) ir ši jam būtų nesuteikta, Seimo kontrolierius nėra gavęs.

Šios aplinkybės leidžia teigti, kad Pareiškėjui MPN psichologinė pagalba buvo suteikta pagal poreikį.

11. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Skundas dėl MPN pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nesuteikiant Pareiškėjo poreikių atitinkančios psichologinės pagalbos, yra nepagrįstas.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

12. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundą dėl MPN pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nesuteikiant Pareiškėjo poreikių atitinkančios psichologinės pagalbos, atmesti.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas